

Nr 994

Av fröken **Elmén**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående studiesocialt stöd till studerande ungdom.*

(Lika lydande med motion nr 808 i Första kammaren)

I proposition nr 138 behandlas bl. a. stödet till studerande vid universitet och högskolor m. fl. läroanstalter. Enligt förslaget skall ett kontantbidrag av högst 875 kronor per termin utgå, d. v. s. 1 750 kronor per läsår. Vid sidan av kontantbidraget föreslås vidgade lånemöjligheter. Studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel skall kunna uppgå till högst 6 720 kronor per år i dagens penningvärde. De ofta förekommande höga studieskulder, som departementschefens förslag måste medföra, gör det ytterst angeläget att återbetalningssystemet ges en lämplig utformning, som bl. a. beaktar rekryteringsaspekten.

Studiesociala utredningen har åsyftat att göra amorteringarna av eller, med utredningens egen terminologi, »avgifterna» för studiemedel beroende av den studieskuldssattes återbetalningsförmåga. Utredningen har också strävat efter att ge de studerande en lång amorteringstid och en jämn periodisering av återbetalningarna. Genom att indexreglera återbetalningarna via en anknytning till ATP:s basbelopp och genom att avgifterna fastställs på grundval av beskattningsbar inkomst och förmögenhet anser sig utredningen ha funnit en konstruktion, som ger en jämn periodisering och som beaktar återbetalningsförmågan.

Det föreslagna återbetalningssystemet har både för- och nackdelar. Att återbetalningen automatiskt och utan att skönmässiga bedömningar måste tillgripas i princip anpassas med hänsynstagande till den skuldssattes återbetalningsförmåga är en förtjänst. Med tanke på den starka kritik förslaget i dessa avseenden utsatts för under remissbehandlingen, kan det emellertid vara tveksamt om det är lyckligt införa indexbindningen av återbetalningarna. De grupper förslaget främst berör har ställt sig avvisande. Vissa justeringar torde under alla omständigheter vara nödvändiga att vidta.

Om den i propositionen föreslagna indexbindningen av återbetalningarna över huvud taget skall kunna godtagas, måste den — som t. ex. TCO framhållit i sitt remissyttrande — vara förbunden med den av utredningen förordade regeln av innebörd att ingen skall behöva erlagga mer i avgifter än han skulle haft att erlagga i amorteringar och räntor, därest fråga varit om ett ordinärt lån. Propositionens förslag att detta avräkningsförfarande skall

Bihang till riksdagens protokoll 1964. 4 saml. Nr 994—996

ske först vid den normala återbetalningstidens slut kan emellertid under vissa omständigheter leda till att den återbetalningsskyldige får erlägga avsevärda belopp, som senare återbäres till honom, normalt det år då han uppnår 50 års ålder. Denna konsekvens kan icke vara rimlig. I stället bör systemet utformas så, att avgiftsdebiteringen bringas att upphöra så snart den återbetalningsskyldige erlagt ett sammanlagt belopp i avgifter som motsvarar vad han skulle ha erlagt, därest fråga varit om ett lån. Det bör uppmärksammas att med det i propositionen konstruerade systemet det blir nödvändigt att *kontinuerligt* följa gjorda återbetalningar *i varje enskilt fall*. Med användande av modern databehandlingsteknik bör det vara möjligt att kontinuerligt följa återbetalningarna på sådant sätt att fullgjord återbetalning — därest det hade varit fråga om ett nominallån till räntefot motsvarande 60 procent av statens normallåneränta — snabbt registreras. Jag föreslår, att 30 § studiemedelsförordningen utformas i enlighet härmed.

Det förslag till indexbindning som studiesociala utredningen framlade var behäftat med en allvarlig svaghet. Avsikten var att genom en anpassning av återbetalningsskyldigheten till betalningsförmågan eliminera de risker som följer med studielån. Genom att välja den beskattningsbara inkomsten som mätare på betalningsförmågan, har dock utredningen delvis frångått sin målsättning. Denna inkomst bestäms nämligen först 1 à 2 år i efterhand. Under denna tidrymd kan stora förändringar ha inträffat i den betalningsskyldiges ekonomiska situation. Departementschefen anmäler en möjlighet att undgå den eftersläpning som valet av beskattningsbar inkomst som mätare av betalningsförmågan ger. Genom att återbetalningsskyldig, som anser sin betalningsförmåga vara svag, meddelar detta till debiteringsmyndigheten skulle uppskov med återbetalningen beviljas. För att detta förfaringsätt skall kunna accepteras måste det självfallet krävas att den återbetalningsskyldige på sätt som går att verifiera styrker sin bristande betalningsförmåga. Denna för hela systemet så viktiga fråga har inte uttömmande behandlats i propositionen. Det eftersträlvade hänsynstagandet till betalningsförmågan vid återbetalningen uppnås endast, om den aktuella betalningsförmågan och inte en överspelad sådan blir utslagsgivande för återbetalningen. Om departementschefens skisserade utväg skall kunna begagnas, är det dock nödvändigt att någon form av kontroll sker. Denna fråga beröres emellertid inte alls i propositionen.

Det synes nödvändigt att förslaget i denna del göres till föremål för förnyad översyn och att förslag i anledning härav förelägges höstriksdagen.

Jag delar uppfattningen att avdragsrätt för amortering av studieskuld och för utgivande av periodiskt understöd till studerande bör medges. Den nu framlagda propositionen innebär att den år 1961 införda avskrivningen med en fjärdedel av statliga eller statsgaranterade studielån avskaffas utan någon kompensation, trots att ifrågavarande avskrivningar infördes som en ersättning till en utebliven skattereform avseende avdragsrätt för amorte-

ring av studieskuld. Propositionen innefattar vidare förslag att de föreslagna avgifterna (= återbetalningarna) icke skall vara avdragsgilla vid beskattningen. Avdragsrätten för gäldräntan avskaffas sålunda i vad avser de i studiemedlen ingående studielånen. Att avräkningsförfarandet föreslås ske med ett schablonmässigt beaktande av avdragsrätt för gäldräntan utgör ingen acceptabel ersättning. Förfarandet kan i denna del beskrivas såsom innebärande en återbetalning av överskjutande skatt med i de flesta fall omkring 25 års fördröjning.

Propositionen innebär sålunda en avsevärd försämring av den skattemässiga behandlingen av studiekostnader, vilken redan tidigare varit starkt försummad. Riksdagens uttryckliga reformkrav på detta område är nu ca 10 år gamla. Riksdagen bör nu inte lämna från sig förevarande proposition utan ett klart förpliktande uttalande om att »avgifterna» enligt studiemedelsförordningen skall vara avdragsgilla vid beskattningen. Jag föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar denna uppfattning samt anhåller om förslag om erforderliga ändringar i skattelagstiftningen. Sådant förslag bör kunna föreläggas nästa års riksdag.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag,

att riksdagen vid behandling av proposition nr 138 måtte

1. besluta utforma bestämmelsen om återbetalningsskyldighet enligt studiemedelsförordningen (30 §) så att avgiftsdebiteringen upphör, så snart den återbetalningsskyldige erlagt ett sammanlagt belopp, som motsvarar vad han skulle erlagt, därest fråga varit om ett penninglån löpande med villkor som anges i 30 § i förslaget till studiemedelsförordning,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning av möjligheterna att anpassa återbetalningsskyldigheten enligt studiemedelsförordningen efter den aktuella betalningsförmågan, ej efter den beskattningsbara inkomsten,

3. uttala att avdragsrätt vid beskattningen skall gälla för avgift enligt studiemedelsförordningen samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om erforderligt förslag i detta syfte till ändring i skattelagstiftningen.

Stockholm den 27 april 1964

Brita Elmén
